

članov primerno selektivni oz. strogi. Postati in ostati član tega društva mora pomeniti zavezo etični strokovnosti. Uporabniku storitev, ki jih opravlja član društva, mora le-ta razbliniti vsak dvom v etično-strokovno pravilnost predlaganih rešitev in

ga s tem obvarovati pred moralno in materialno škodo, ki bi jo trpel zaradi slabih odločitev. Kodeks lahko pri tem le pomaga. Koristnost njegove uveljavitve se bo kazala postopoma, pri čemer se moramo zavedati tudi njegove velike vzgojne vrednosti.

GDK: 9

Človeški in medčloveški vidiki poklicne etike v gozdarstvu

Bernard STRITIH*

Helmut Willke piše, da je ena od osnovnih značilnosti razvitih zahodnih družb ta, da sprememb na posameznih družbenih področjih ni možno preprosto ukazati, ampak morajo ti "ukazi" privzeti obliko spodbude in motivacije za samospreminjanje (H. Willke, 1993, str. 40). Hkrati lahko ugotovimo, da z ukazi tudi ni možno preprečiti sprememb, ki se porajajo vsepovsod in zaradi katerih lahko nastane vtis kaotičnosti razmer. Ne glede na to, kako gledamo na našo družbo in kje vidimo naše mesto v današnjem svetu, imamo tudi v Sloveniji veliko izkušenj, ki se ujemajo z gornjo Willkejevo tezo. Zlasti na področju rabe prostora in ekologije se zdi, da država nima zadostne moči oz. mehanizmov, s katerimi bi lahko uresničila določene načrte (npr. odlagališča radioaktivnih odpadkov) ali preprečila samovoljne posege v prostor (npr. zazidava kmetijskih zemljišč). Podobne paradokse lahko zasledimo na vseh področjih, od prostorskega planiranja, gospodarskega razvoja, trgovine in prometa, do usmerjanja razvoja šolstva, zdravstva in socialnega varstva. Morda je ravno gospodarjenje z gozdovi in varovanje gozdov v Sloveniji doslej bilo častna izjema. Še preden se začnemo prepirati o tem, komu lahko priznamo zasluge za ugodne razmere v gozdarstvu, raje začnimo razmišljati o tem, kaj lahko naredimo za to, da se tudi na tem področju razmere ne bi dramatično poslabšale. Skupen pogovor o gozdarski poklicni etiki je lahko dragocen

prispevek za usmerjanje iniciativ vseh ljudi, katerih dejavnost se tiče gozdov. Čeprav lahko rečemo, da šele dialog vzpostavlja skupnost, le-ta redkokdaj steče samodejno in v dovolj širokem krogu (s tem mislim na potrebo po pogovoru med vsemi posamezniki; šele nato je možno konstruktivno dogovarjanje na ravni institucij in organizacij).

Komu in kako lahko koristi kodeks poklicne etike?

Minili so časi, ko so nastajali etični kodeksi, ki so vsebovali daljšo ali krajšo vrsto prepovedi, svaril in zapovedi. To so bili instrumenti, s katerimi so država, verske ustanove ali razni ideološki aparati uresničevali prizadevanja za obvladovanje in nadzor posameznih delov družbe. Zaradi velikega razvoja znanosti in tehnologije postaja gospodarjenje in upravljanje posameznih podsistemov družbe vse bolj kompleksno, tako da nobena družbena ustanova nima pravice predpisovanja norm za dejavnosti zunaj svojega lastnega področja. Tudi znotraj posameznih področij ni ustanove, ki bi lahko sama predpisala etični kodeks za vse različne dejavnosti, ampak tak kodeks lahko nastane le v medsebojnem dogovoru vseh dejavnikov, ki sestavljajo določeno dejavnost, v našem primeru gozdarsko dejavnost. To pa pomeni, da je etični kodeks lahko le izraz avtonomije celotnega področja in s tem spodbuja tudi avtonomnost področja nasproti drugim državnim ustanovam.

Drugi cilj etičnega kodeksa pa je, da pospešuje razvoj odnosov med vsemi

* Doc. dr. B. S., dipl. psih., Visoka šola za socialno delo, 1000 Ljubljana, Šaranovičeva 5, SLO

dejavniki znotraj posameznega področja, s tem da omogoča ugotavljanje odgovornosti za različne funkcije, ki sestavljajo celoto gospodarjenja, proučevanja in upravljanja gozdov. Kodeks poklicne etike torej lahko koristi predvsem vsem tistim, ki so dejavni na določenem področju, hkrati pa koristi tudi družbi kot celoti, ker se v kodeksu lahko pokaže prav tista posebnost gozdarstva, ki jo morajo poznati in upoštevati tudi drugi dejavniki oz. zasebne in državne ustanove.

Po družbeni spremembi, ki se je v Sloveniji zgodila na začetku tega desetletja (in se še dogaja), se vse bolj zavedamo procesa samoorganizacije (ki zajema notranje razločevanje in povezovanje) na vseh področjih gospodarstva, znanosti in politike. Pri tem je pomembno o družbi misliti na nov način. V modernih družbah se opuščajo modeli družbe, ki so bili zgrajeni na predpostavki hierarhije družbenih skupin. Po mnenju Grahama Barnesja, ki že več let vodi Šolo kibernetike psihoterapije v Zagrebu, je za nov način razumevanja družbe bistveno naslednje:

- da se namesto pojma demokratična družba vse bolj uveljavlja pojem odprta družba;
- družba je skupnost skupnosti (družbenih skupin);
- družbene skupnosti (skupine) predstavljajo koncentrične kroge;
- vsaka skupnost vsebuje druge skupnosti (skupine).

Gozdarske dejavnosti utelešajo širok krog družbenih skupin, ki morajo priti v medsebojni dialog. Šele potem bo možno, da posamezniki (bodisi strokovnjaki, lastniki gozdov ali delavci podjetij) ne bodo pozorni predvsem na kolektivne interese lastne skupine, ampak bodo lahko svobodno razmišljali tudi o svoji osebni orientaciji v tem prostoru. Ker smo bili v preteklosti vajeni ideoloških monolitizmov, smo razvijali individualno iniciativnost na dva načina. Enkrat v okviru "monolitov" oz. manjših kolektivov, drugič pa v okviru lastnih osebnih interesov. Številni ljudje so bili paralizirani pri razvijanju osebne iniciative, v iskanju inovacij, ki bi bile usmerjene v nove organizacijske oblike.

V nedavni preteklosti smo v medsebojnih pogovorih večkrat slišali takšne izjave: "naš sistem je dobro zamišljen, a njegovo uresničevanje v praksi šepa", "če bi bili na

odgovornih mestih najsposobnejši ljudje, bi bilo vse drugače". Danes se s takimi izjavami ne moremo več zadovoljiti, pred nami so nove naloge. Menim, da je moja naloga, da kot psiholog in strokovnjak za delo s skupinami prikažem tiste vidike kodeksa poklicne etike, ki se nanašajo na razumevanje človeka in medčloveških odnosov. Upoštevanje človeka kot posameznika z njegovim psihičnim ustrojem in njegovimi socialnimi potrebami je tem bolj pomembno, ker vse bolj spoznavamo, da niti s sredstvi politične prisile niti z ekonomskimi mehanizmi ni možno trajno omejiti (ali kako drugače urejati) človekove svobode.

Vendar se uresničevanje svobode posamezne osebe v skupnosti zaplete ravno tam, kjer tega ne pričakujemo. Že pred nekaj desetletji je Erich Fromm s svojo knjigo *Beg pred svobodo* pokazal na številne psihološke ovire, ki težnje posameznika po svobodi lahko odklonijo v obratno smer. V filozofiji se ruši ideja o človeku kot subjektu. Albert Camus je napisal: "Najtežje na svetu je ne vzeti tega, česar ne potrebuješ". (cit. I. D. Yalom, 1989, str. 373.) Sodobni ameriški avtor Yalom pa je v svoji knjigi *Eksistencialna psihoterapija* gornjo misel takole razvil in opisal tipičnega človeka naše dobe:

"Sodobni človek se ne zaveda, da je pravzaprav nesposoben želeli si; ne počuti se praznega in izgubljenega. Nasprotno, je aktiven, pogosto poln moči, stalno ga obsedajo misli o smiselni smotnosti. A pogosto pridejo valovi dvomov – čas, ko človek spozna, da čeprav ima on ali ona pred očmi svoj cilj, to ni njegov ali njen lastni cilj: kljub temu, da imata ona ali on želje, to niso njegove ali njene lastne želje in cilji. Človek je tako zaposlen, tako gnan, da ga navdaja občutek, da se nima niti časa niti pravice vprašati, kaj želi početi. Le če se obrambe zrušijo (od zunaj predpisani cilji npr. lahko postanejo nepomembni zaradi sprememb razmer, kot so izguba zaposlitve ali razpad družine ipd.), se človek zave, da se je zadušilo tisto njeno ali njegovo pristno, kar je ona ali on sam zase." (I.D. Yalom, 1989, str. 373).

Tukaj navedeno razmišljanje enega najbolj kompetentnih psihoterapevtov našega časa nam kaže na točko presečišča individualnega delovanja in sistemov, ki tvorijo družbo. Omogoča nam razumno razmišlja-

nje o nekaterih najbolj nerazumnih oziroma protislovnih pojavih našega časa.

Na tem mestu naj navedem še misel ameriškega filozofa Richarda Rortyja, ki izraža svojo skepsa do prosvetljenjskih poskusov osvobodjanja ljudi od tradicije in zgodovine. Pozive prosvetlencev "nazaj k naravi in razumu" označuje kot samoprevaro. Isti avtor v opombi svojega članka navaja naslednje:

"Za večino nas je lažje misliti, kako dobiti, kar hočemo, kot pa natančno vedeti, kaj bi morali hoteti... Govorica individualizma, primarna ameriška govorica samorazumevanja omejuje način razmišljanja ljudi." (R. Rorty, 1993, str. 135-36).

Tudi Slovenci nismo izjeme. Prav v sedanjem času že čutimo številne probleme, ki nastajajo zaradi brezobzirnega individualizma. Vendar je morda še večji problem to, da individualizma ni možno preseči na individualen način. Zato rabimo dialog in izoblikovane norme medsebojnih odnosov, ki si jih ni možno izmisliti, ampak jih lahko razvijamo v procesu povezovanja in pogovarjanja med vsemi činitelji na vseh ravneh. Človekova svoboda je dejansko dvorezni meč. Viktor Frankl je napisal:

"Človek je svoboden v vsakem primeru; vendar se svobodi neredko odreka – prostovoljno se ji odpoveduje. Ne zaveda se je vedno; vendar se je more zavedati – prav mora se je zavedati." (V. E. Frankl, cit. po E. Lukas, 1993, str. 166).

Zavedati se moramo, da današnji človek ni notranje razdvojen le zaradi travmatskih doživetij, ki jih ne more zadovoljivo povezati v celoto svoje osebe niti ne le zaradi eksistencialnih danosti (kot npr. starostna oslabelost in smrt), ki jih ne more sprejeti, ne da bi pri tem postal depresiven. Današnji človek je notranje razdvojen tudi zato, ker se mora pri opravljanju delovnih in drugih vlog vključevati v različne same po sebi nasprotujoče si okvire družbenih dejavnosti. Sodobni človek lahko odgovarja na protislovnost družbenega dogajanja največkrat le na ta način, da išče skupne moči (npr. politične stranke, sindikate), katerim se bo pridružil, vendar prav to vedno znova plačuje s tem, da zanemara svoj lastni svet. V sodobni znanosti lahko najdemo povsem nove ideje o tem, kakšni miselni in doživljajski procesi konstituira svobodo človeka kot osebe. Veliko vemo tudi o tem, kako je potencialne za uresniče-

vanje osebne svobode možno uspraviti ali pa prebuditi. Nenehna težnja po občutku gotovosti, ki je bila značilna za t.i. subjekt moderne dobe, uspava človekove zmožnosti za iskanje smiselne uresničitve dejanskih možnosti. Nikomur, niti strokovnjaku niti povprečnemu človeku iz vsakdanjega okolja, ni možno narekovati pravil ravnanja, ne da bi s tem prizadeli njegovo svobodo. Tine Hribar je v uvodu poglavja Ontološki temelji etike napisal:

"Spoznavoslovje nas pripelje samo do meje območja, iz katerega izhajajo možnosta za obstoj etike. To območje je območje svobode." (T. Hribar, 1991, str. 137).

Podobna so tudi razmišljanja Heinza von Foersterja, ki je v svojem predavanju Etika in kibernetika drugega reda izhajal iz idej Ludwiga Wittgensteina, ki pravi:

"Jasno pa je, da etika nima nobenega opravka s kaznijo in plačilom v navadnem smislu... Sicer pa morata obstajati neke vrste etično plačilo in etična kazen, vendar morata temeljiti v delovanju samem." (L. Wittgenstein, stavki 6.421-6.422, citat po H. v. Foerster, 1993, str. 68).

Von Foerster je iz navedenega razvil tole misel:

"V vsakem pogovoru, ki ga imam npr. v znanosti, filozofiji, epistemologiji, terapiji itn. (si prizadevam) obvladati uporabo svojega jezika tako, da je etika vključena... S tem mislim, da naj jezik in ravnanje plavata na podzemni reki etike. Pri tem je treba paziti, da se ne potopita, tako da etika ne pride preveč jasno do besede in da se jezik ne izrodi v moralno pridigo." (H. v. Foerster, 1993, str.68).

VIRI

1. Foerster H. von (1993), KybernEthik. Berlin: Merve Verlag.
2. Hribar T. (1991), Uvod v etiko. Ljubljana: Nova revija.
3. Lukas E. (1993), Družina in smisel. Celje: Mohorjeva družba.
4. Rorty R. (1993), Eine Kultur ohne Zentrum. Stuttgart: Reclam.
5. Yalom D.I. (1989), Existentielle Psychotherapie. Köln: Edition Humanistische Psychologie.
6. Willke H. (1993), Sistemski teoriji razvitih družb. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakultete za družbene vede.